

Η διαλεκτική αυτονομίας και πατερναλισμού στη Βιοηθική (Δημήτρης Τσιολακίδης, Θεολόγος)

/ [Πεμπτούσια](#)

[Προηγούμενη δημοσίευση: <http://www.pemptousia.gr/?p=158906>]

Διατρέξαμε εν συντομία τόσο την ιστορική πορεία των εννοιών της αυτονομίας και του πατερναλισμού μέχρι τις ημέρες που διανύουμε όσο και τις εννοιολογικές τους διαστάσεις, ψηλαφώντας τις πολυδιάστατες τροπές που μπορεί να πάρει κάθε απόπειρα ερμηνείας ή ακριβούς ορισμού εντός του πλαισίου της βιοηθικής αξιολόγησής τους στο πεδίο της ιατρικής φροντίδας. Επιχειρώντας την περιγραφή των ιδιοτήτων των εν λόγω όρων μέσα από τη βιοηθική τους διάσταση σε ζητήματα ιατρικής φροντίδας, αναφερθήκαμε σε θέματα όπως στην αρχή, το τέλος αλλά και στην πορεία της ζωής. Συμπερασματικά διαφαίνεται να υπάρχουν πειστικοί λόγοι πως η οριοθέτηση του ιατρικού πατερναλισμού από την αυτονομία παραμένει μια ανοιχτή διαδικασία καθώς η ερμηνευτική ή η αξιολογική παρερμηνεία, η εισπήδηση, η μετάπλαση η σύγχυση ακόμη και η διαστροφή των δύο όρων, είναι άμεσα εξαρτώμενη από τις πεποιθήσεις και την υποκειμενική αξιολογική κρίση του εκφραστή τους και δημιουργεί πλήθος οριακών νομικών και ηθικών ζητημάτων. Καταφανώς λοιπόν σε πολλές περιπτώσεις η διεστραμμένη άσκηση των αρχών μπορεί να έχει αιτιώδη σχέση με την προαγωγή υπερατομικών συμφερόντων από συγκεκριμένες ομάδες και να εξυπηρετεί σκοπιμότητες, ή να αποτελέσει βάση για την εξυπηρέτησή τους, που δεν αποκλείεται να είναι επίσης ιδεολογικές, ή ακόμα και κρατικές.

Το αποτέλεσμα είναι να υπάρχει μια πολυπρισματική ερμηνευτική ανάπτυξη των όρων και ποικιλομορφία προσεγγίσεων εμπνεόμενων από την κοσμική θέαση των πραγμάτων, που ενδέχεται να μεταβάλουν τις αρχές ενίοτε σε σχολαστικές απλουστεύσεις της αξίας της ζωής και σε ιδεολογήματα βλαπτικά για τη συνοχή της κοινωνίας, σε βαθμό που αφενός να τροποποιούν ποιοτικά και ποσοτικά το αποτύπωμα στην ιατρική φροντίδα των δύο όρων- ,α) να ερμηνεύονται κατά το δοκούν, β) να εφαρμόζονται διασταλτικά- και αφετέρου να υποθάλπουν την καταστρατήγηση των βιοηθικών αρχών με την εισαγωγή ή τη διολίσθηση σε παρεμβατικές λογικές. Ευαίσθητο θέμα αποτελεί και το γεγονός ότι η σύλληψη βιοηθικών αρχών ως ανασχετικών μέσων στις ενδεχόμενες καταχρήσεις των ιατρικών επιστημών και τεχνολογιών βασίζεται περισσότερο στη διαφορετική ανάγνωση της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και όχι τόσο στις οντολογικές διαφωνίες για την αρχή και το τέλος της ζωής. Δηλαδή η βιοηθική θεμελιώνεται κατά κόρον σε ένα ηθικό πλαίσιο που δεν αναφέρεται στην ύπαρξη του Θεού, και το ίδιο ισχύει και για τις αρχές τις οποίες στεγάζει. Με άλλα λόγια δίδεται σημασία στη «λογική» προσέγγιση των ζητημάτων και αποκλείεται η οντολογική, με την πρώτη να χρήζει ενδελεχούς διερεύνησης για το βαθμό που μπορεί να θεωρηθεί ως τέτοια. Ως εκ τούτου είναι άκρως τεκμηριωμένη η άποψη κατά την οποία «δυστυχώς ζούμε σε μια εποχή η οποία δεν αντιμετωπίζει τα θέματα φιλοσοφικά και θεολογικά, αλλά εμπορικά ασφαλιστικά και ατομιστικά».

Έχοντας αναλύσει ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα των επιστημονικών και

ανθρωπιστικών παραμέτρων που συνδιαμορφώνουν την άσκηση της αυτονομίας και του πατερναλισμού γίνεται αισθητό ότι: δε διασφαλίζονται σαφώς οι προϋποθέσεις της άσκησης ενός θετικού πατερναλισμού και μιας υγιώς νοούμενης αυτονομίας. Οι αλλοιώσεις, οι αποκλίσεις, οι μετασχηματισμοί και οι αντιφάσεις στην ερμηνεία του περιεχομένου των όρων αφήνουν ορατό το ενδεχόμενο για ένα πατερναλισμό(προβληματικό) που θα επιβάλει αξίες και τρόπο ζωής και μια αυτονομία(ελλειμματική) εκφράζουσα έναν ιδιότυπο περσοναλισμό που δε θα είναι κατ'ανάγκη αντιθεσμικός αλλά βαθειά ατομοκεντρικός. Σε αυτό άλλωστε συντείνουν οι σχετικοί νόμοι, τα ψηφίσματα και οι διακηρύξεις που αφορούν το χώρο της υγείας, που παρά το ότι σαφώς αντανακλούν ένα πνεύμα κατανόησης των επιφυλάξεων και των αντιδράσεων και διάθεσης διαλόγου, δείχνουν ταυτόχρονα και την αγωνία να οριοθετηθούν οι επεμβάσεις της ιατρικής επιστήμης. Συγχρόνως η προστασία και προαγωγή της αυτονομίας είναι ζήτημα που παραμένει ανοιχτό όσο η επιστήμη θα κινείται στη μεθόριο των θεμελιωδών χαρακτηριστικών των δύο αρχών παραβλέποντας τον πραγματικό σκοπό της ζωής που είναι η επιδίωξη της αγιότητας και η μετοχή στη Βασιλεία των ουρανών. Συνεπώς το αξιολογικό υπόβαθρο της Ορθοδοξίας που στηρίζεται στη διδασκαλία της Εκκλησίας για την προέλευση, το σκοπό και τον προορισμό του ανθρώπου, συλλαμβάνει διαφορετικά την ανθρώπινη αξία και βελτίωση με τη βασική προϋπόθεση ότι η δεύτερη δε λογίζεται βιολογικά αλλά πνευματικά.

Ο χαρακτήρας λοιπόν της χριστιανικής ηθικής η οποία θεμελιώνεται στη διαρκή εμπειρία του προσωπικού και υπερβατικού Θεού, γεγονός που καλύπτει όλο το φάσμα της ζωής σε χρονικό, θεωρητικό και πρακτικό επίπεδο, ενδεχομένως να σχετικοποιεί κάπως τα θέματα της ιατρικής φροντίδας. Αυτό σημαίνει ότι οι ασυντόνιστοι ηθικά με τη Χριστιανοσύνη ίσως κάποτε αντιστρέψουν και παραθεωρήσουν αυτή την αξία καλύπτοντας έτσι βιοηθικά αμφιλεγόμενες πρακτικές. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο ζητούμενο παραμένει, αν η υπαρξιακή πρόταση του Χριστιανισμού και δη της ορθόδοξης παράδοσης (κενωτική αγάπη,θυσία,συναλληλία) θα κατορθώσει να μεταστρέψει την ροπή της ισοστάθμισης των ηθικών στη διαχείριση της ανθρώπινης υγείας και να ανακόψει την επικράτηση της ηθικής πολλαπλότητας και πολυφωνίας, πού στην καλύτερη περίπτωση υπόσχονται την επικράτηση μιας διαδικαστικής- («λειτουργικής»,«μεθοδολογικής») ηθικής ανάμεσα σε άτομα που δεν εμπνέονται από τις ίδιες ηθικές αρχές αλλά που αφήνουν χώρο σε ετερόκλητες ομάδες να επιλέγουν τον τρόπο που θα «μοιράζονται» τη ζωή τους με κοσμικούς όρους, χωρίς να εμπεριέχεται κάπου η εμπειρία της Θείας πρόνοιας και αυθεντίας, δηλαδή η παρουσία της Χάριτος στη ζωή του ανθρώπου.

Βιβλιογραφία

Πηγές

Μάξιμος Ομολογητής, Ερμηνεία εις το Πάτερ ημών, PG 90,893C

Συνοδικός τόμος 1351

Βοηθήματα

Ασπραδάκη Α. Αικατερίνη, Αυτονομία και πατερναλισμός στην ιατρική φροντίδα με έμφαση στην οδοντιατρική φροντίδα, ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ, ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ ΡΕΘΥΜΝΟ ΙΟΥΝΙΟΣ 2012,

Βάντσος Μιλτιάδης, ΤΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑ ΤΟΥ ΟΛΙΣΘΗΡΟΥ ΔΡΟΜΟΥ ΣΤΗ ΒΙΟΗΘΙΚΗ, Χαριστήριο τόμος προς τιμήν του Αρχιεπισκόπου Νέας Ιουστινιανής και πάσης Κύπρου κ.κ. Χρυσοστόμου Β', Ανάτυπο, Λευκωσία 2008

Δεληβογιατζής Σωκράτης και Ελένη Καλοκαιρινού:επιστημονική επιμέλεια, ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗ ΒΙΟΗΘΙΚΗ: ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΚΑΙ ΣΥΣΤΗΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ, εκδ. ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΑΙΔΕΙΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2014

Ιερόθεου Μητροπολίτου, Ναυπάκτου και Αγίου Βλασίου, Βιοηθική και Βιοθεολογία, εκδ. Ιερά Μονή Γενεθλίου της Θεοτόκου, έκδοση Α΄2005

ΚΑΤΣΑΡΙΩΤΗ ΚΡΥΣΤΑΛΕΝΙΑ ΚΑΝΤ:ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΑΤΡΩΝ ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΣΑΣΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΟΝΟΜΗ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΥ ΔΙΠΛΩΜΑΤΟΣ, ΠΑΤΡΑ 2012

Κόϊου Γ. Νικολάου, επ'ελευθερία εκλήθητε, Αυτονομία και Ετερονομία στην Ηθική, εκδ. ΣΤΑΜΟΥΛΗ Α.Ε. δεύτερη έκδοση, Αθήνα 2006

Κόϊου Γ. Νικολάου, ΗΘΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ ΤΩΝ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΩΝ ΣΤΟ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΓΟΝΙΔΙΩΜΑ, εκδ. ΣΤΑΜΟΥΛΗ Α.Ε. Αθήνα 2003

Κορναράκης Ιωάννης Κ., Η ΝΕΥΡΩΣΗ ΩΣ «ΑΔΑΜΙΚΟ ΠΛΕΓΜΑ»,εκδ. Αρμός Αθήνα 2009

Λουδοβίκος Νικόλαος π., ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ, εκδ.Π. ΠΟΥΡΝΑΡΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2003

ΜΑΝΤΖΑΡΙΔΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ι. ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΗΘΙΚΗ Ι, Έκδοση Δεύτερη, εκδ.Π.ΠΟΥΡΝΑΡΑ, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2009

ΜΠΕΓΖΟΣ ΜΑΡΙΟΣ Π., Ψυχολογία και θρησκεία, εκδ. ΓΡΗΓΟΡΗ ΑΘΗΝΑ 2011

Παιονίδης Φιλήμωνα, Ψευδολογία και ηθική, εκδ.Βάνιας Θεσσαλονίκη 1994

ΡΕΡΑΚΗΣ ΗΡΑΚΛΗΣ, ΘΕΟΛΟΓΙΑ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΤΩΝ ΘΕΟΛΟΓΙΚΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ, εκδ. ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗ Θεσσαλονίκη 2015

BRUNO SNELL, Η ΑΝΑΚΑΛΥΨΗ ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΡΙΖΕΣ ΤΗΣ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΣΚΕΨΗΣ, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 1981
H. TRISTRAM ENGELHARDT, JR., ΤΑ ΘΕΜΕΛΙΑ ΤΗΣ ΒΙΟΗΘΙΚΗΣ, Μτφρ.
Πολυξένη Τσαλίκη-Κιοσόγλου, εκδ. Αρμός 2007
Kenny, Anthony,. Ιστορία της Δυτικής Φιλοσοφίας, Μτφρ. Δέσποινα
Ρισσάκη.
εκδ. Νεφέλη Αθήνα 2005,
ΒΟΥΤΣΟΣ Π., ΤΣΟΥΓΚΑΣ Μ., Ο αυτοκαθορισμός του αρρώστου και ο
ιατρικός πατερναλισμός στη σύγχρονη ιατρική, ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΙΑΤΡΙΚΟ
ΒΗΜΑ, Τεύχος 110, ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ-ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2007